

בכוסו, בכיסו ו..... בפסוקים שהוא מצטט בכעסו שיחה של פרשת כי תצא

פרשת כי תצא מתייחסת להרבה עניינים, רובם מצוות של בין אדם לחברו. מבין כל המצוות שבפרשה בחרתי להתייחס לשלושה פסוקים שעניינם יושר והגינות במיקח וממכר. בפרק כ"ה אנחנו קוראים את הפסוקים הבאים:

יג לא-יְהִי־לְךָ בְּכִסֶּדְךָ אֲבֹן וְאֲבֹן גְּדוּלָה וּקְטָנָה.
יד לא-יְהִי־לְךָ בְּבִיתְךָ אֵיפָה וְאֵיפָה גְּדוּלָה וּקְטָנָה.

יש כאן שתי מצוות לא תעשה שבהן התורה מזהירה מפני זיוף ורמאות במסחר. סיכום שני הפסוקים מופיע בפסוק ט"ו בצורת ציווי חיובי:

טו אֲבֹן שְׁלֵמָה וְצֶדֶק יְהִי-לְךָ אֵיפָה שְׁלֵמָה וְצֶדֶק יְהִי-לְךָ לְמַעַן יֵאָרִיכוּ יְמֵיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר-יְהוּה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ.

אני חושב שאין כאן הרבה מה להסביר כי הדברים ברורים ומדברים בעד עצמם. מה שאני רוצה לעשות הוא להמחיש את הדברים ע"י שני סיפורים מהחיים שלי:

הסיפור הראשון שייך לימי הלימודים שלי בבית ספר יהודי באיראן. מטבע הדברים רוב המורים שלנו היו יהודים, אבל בכיתה ו' היה לנו גם מורה מוסלמי שלימד ספרות, הבנת הנקרא, לשון וחיבור. הוא היה איש שעשה הכל בחיים והכיר את החברה על כל רבדיה, הכיר טיפוסים מפקפקים ואת דרכיהם הנלוזות. היתה בו גם הרבה קנאות דתית והוא לא החמיץ שום הזדמנות לעשות תעמולה למען האיסלאם, במיוחד אצלנו נערים יהודים. מהמורה הזה אנחנו פחדנו פחד מוות, לא בגלל קנאותו הדתית, אלא מפני שהיה מרביץ לנו. אם לא התכוננו לשיעור או אם במשובת נעורים דיברנו בינינו או צחקנו חס ושלום, הוא לא היה מגיב מיד, אלא אחרי כמה דקות תוך שהוא טייל בכיתה היה מגיע אלינו ועם יד קמוצה כאשר האמה היתה מקופלת אבל בולטת מהאצבעות האחרות (נדמה לי שבסלנג העברי קוראים לזה "נוגרה"), היה נותן לנו כמה מכות על הראש ואומר משהו כמו "כפעם הבאה תלמד לסתום את הפה בשיעור". זה כואב מאוד - תנסו!

הוא רצה להעביר לנו את המסר "תפסיקו עם הקונצים שלכם. אתם צוציקים קטנים. מה שאתם עוד לא למדתם אני הספקתי לשכוח". כדי להמחיש את דבריו פעם סיפר לנו על שיטות הזיוף והמרמה של סוחרים רמאים. אבל לפני זה אני צריך לומר כמה דברי רקע:

כידוע לכם הכעס הוא מידה רעה. מי שמגיע לידי כעס, צריך להשתדל לגבור על כעסו ולהרגע. לכך יש שיטות שונות. יש אנשים שמתחילים לספור מספרים. מה שטוב בשיטה הזאת הוא שיש מספיק מספרים. אחד יירגע ב-37, השני יירגע ב-14037 ! בסוף כולם נרגעים. יש שמתחילים לזמזם או לשרוק מנגינות וכו'. חלק מאנשים דתיים מצטטים פסוקים מספרי קודש בשעת כעסם. בעולם האיסלאם יש כמה פסוקי יסוד הידועים לכל, ביניהם פסוק אחד שפותח את ה-"אזאן" כלומר הקריאה למאמינים לבוא לתפילה אותה קורא ה-"מואזן" מעל צריח המסגד. פסוק הפתיחה של ה-"אזאן" הוא "אללהו אכבר" המפורסם

שפירושו "אללה הוא הכי גדול", ובימינו הפך לסיסמה של הטרוריסטים. פסוק אחר הוא הפסוק החותם את ה-"אזאן" ומילותיו הן "לא אלאהא אל-אללה" שפירושו "אין אלוה מבלעדי אללה". ובכן, המורה שלנו סיפר לנו שלסוחר הרמאי יש שתי סדרות של משקולות אותן הוא שומר במקום מסתור. המשקולות של הסדרה האחת מזייפות כלפי מטה ואלה של הסדרה האחרת מזייפות כלפי מעלה. יש לו גם שוליה – נער שעושה את דברו. הסוחר מלמד את השוליה מבעוד מועד: "כל פעם שאני אומר לך להביא משקולת כלשהי, אתה אל תלך מהר ותביא אותה. תמיד תשאל אותי "סליחה, מה להביא?" כאילו לא שמעת אותי. אם אני אגיד "אללהו אכבר" בכעסי, תביא את המשקולת מהסדרה הראשונה, ואם אגיד "לא אלאהא אל-אללה", תביא את המשקולת מהסדרה השנייה". הוא לא מספר לשוליה שהמשקולות מזייפות, אבל יש להניח שהנער מספיק אינטליגנטי לנחש את זה לבד, והוא עובר כל כך בשתיקה. כשהסוחר מוכר סחורה למישהו הוא רוצה לתת פחות סחורה בעד אותו מחיר, לכן הוא קורא לשוליה:

- חסן?
- כן אדון.
- לך תביא משקולת של שני קילו.
- סליחה? מה להביא?
- אללהו אכבר, מה אני אעשה עם הילד הזה? הוא משגע אותי. אמרתי תביא משקולת של שני קילו.

חסן שמע "אללהו אכבר", הוא יודע איזו משקולת להביא. וגם ההיפך. כשהסוחר קונה סחורה ממישהו הוא רוצה לקחת כמה שיותר סחורה בעד אותו כסף, הוא קורא לשוליה:

- חסן?
- כן אדון.
- לך תביא משקולת של שני קילו.
- סליחה? מה אמרת?
- לא אלאהא אל-אללה, תגיד לי, אתה חרש? אתה לא שומע? אמרתי תביא משקולת של שני קילו. זה כל כך מסובך?

חסן שמע "לא אלאהא אל-אללה", הוא יודע איזו משקולת להביא. וכך הסוחר מרמה את הבריות של אללה.

ואת הדברים האלה מספר מורה מוסלמי קנאי מאוד לחבורת נערים יהודים היושבים בכיתה, מרותקים לדבריו ונהנים מהם הנאה כפולה: גם מפני שהוא מגלה טפח מהרמאויות של בני דתו, וגם מפני שכל זמן שהוא מספר סיפורים, הוא לא מרביץ. ושלא תחשבו שזה דבר פעוט. כל רגע שעובר עלינו ואנחנו לא מקבלים מכות, רווח נקי, ישתבח שמו לעד.

מה שאומר שאין אמונה בגויים, אבל ברוך השם גם בני ישראל יודעים להסתדר בחיים, וזה מביא אותי לסיפור השני:

היה לי בן דוד, מבוגר ממני, שלא היתה לו חזות יהודית טיפוסית. אם הייתם מסתכלים עליו לא הייתם מנחשים שהוא יהודי. פעם הוא הלך לקנות משהו אצל סוחר בשוק. הוא שאל על המחיר והסוחר אמר שזה עולה חמישה טומן - נאמר חמישה שקלים. התחילו להתוכח על המחיר והסוחר אמר שהוא לא יכול למכור בפחות כי הקניה שלו היא ארבעה וחצי שקלים, והוא לא מרויח הרבה. לחיזוק דבריו הוא גייס את שכנו לחנות. כל השיחה התנהלה כמובן בפרסית, אבל עכשיו כדי לתת רמז לחברו שיאשר את דבריו, הוא לקח את המילים העבריות "ארבעה וחצי", סילק את ו' החיבור ועשה משתי המילים מילה אחת "ארבחצי" וכך קרא לחבר שלו: "אדון ארבחצי, אדון ארבחצי, בחיאת רבק, תגיד לאדון הזה כמה אני קניתי את זה". ואדון ארבחצי, כשקוראים לו בשם הזה, מבין טוב מאוד מה רוצים ממנו. אז הוא אמר "כן אני זוכר טוב מאוד שקנית את זה בארבעה וחצי שקלים". ולא רק שהוא זוכר את המחיר, הוא גם זוכר פרטים: "כן כן, קנית חבילה של שש בעשרים ושבעה שקלים, אני זוכר". והמוכר אומר "אתה רואה? אני לא משקר לך". ובן דוד שלי עומד שם, מסתכל על שני הליצנים במבט ובחיוך שפירושם "לכו תספרו את זה לסבתא שלכם", ובסוף אומר באירוניה "אדון ארבחצי שיהיה בריא, הוא כבר לא כל כך צעיר, הזכרון לא מה שהיה פעם. אולי תשאל את אדון אחד?". איך שהוא דיבר על "אדון אחד", שניהם הבינו שהוא יהודי לא פחות ממולח מהם.

אני לא זוכר איך הסיפור נגמר, אבל זה רק אומר שאמנם הגויים יודעים לרמות, אבל גם היהודים יודעים דבר אחד או שניים על איך להסתדר במסחר. לפרנסתם הם מתייחסים במלוא כובד הראש, ועל השפה העברית שומרים כעל בבת עיניהם! יום אחד יחזרו למולדת ההיסטורית ושם יקימו חברה לתפארת! כשהתורה מדברת על "אבן ואבן" ו-"איפה ואיפה" היא לא מתכוונת רק לשקילה עם אבני משקל ולמדידת נפח עם איפה. היום מי בכלל משתמש במאזניים עם משקולות? גם הטכנולוגיה וגם צורות המסחר השתנו מקצה אל קצה, אבל העיקרון של יושר והגינות במסחר נשאר ללא שינוי. כשאנחנו נושאים ונותנים עם בנק, או עושים עסקה בבורסה, אנחנו בקושי יודעים מי הצד האחר של העסקה. אבל זה עדיין לא אומר שמותר לו לרמות אותנו או להמציא כל מיני שיטות כדי לא לעמוד בהתחייבות שלו המובנת מאליה. אותו דבר נכון לגבי ביטוח או כל עסקה אחרת. סיכום הדברים, בפעם הבאה שאתם עולים לצריח לקרוא למאמינים לתפילה, שימו לב שבין ההמונים הנוהרים אליכם יש גם כאלה שמתייחסים לתפילה לא רק מהצד האמוני שלה אלא גם מהצד התועלתני, ועל כל פנים יודעים להבחין יפה מאוד בין הפסוק הפותח את ה-"אזאן" לבין זה שחותם אותו.